

5.4 Kunnen we zo sociaal blijven?

- 31** a $\pm 60\%$
 b *Bijvoorbeeld:* studenten, arbeidsongeschikten, huismannen of huisvrouwen.
 c De groep 0 – 19 jaar blijft ongeveer even groot.
 De groep 20 – 64 jaar wordt kleiner.
 De groep van 65 jaar en ouder wordt groter.
 d Het nationaal inkomen kan afnemen omdat de groep van 20 – 64 jaar kleiner wordt.
 Juist in deze groep mensen vind je de meeste mensen met betaald werk.
- 32** Mensen met een inkomen staan een deel hiervan af in de vorm van premies en belastingen. Met dat geld worden uitkeringen betaald aan mensen die geen eigen inkomen verdienen.
- 33** a Dan kunnen de premies en belastingen om de inactieven van een inkomen te voorzien omlaag.
 b Dan stijgt het netto-inkomen.
 c Dan moeten de actieven meer belasting en premies betalen omdat er meer geld nodig is voor de uitkeringen aan de inactieven.
- 34** a Mensen werken langer door en betalen langer premie.
 b Mensen krijgen vanaf een latere leeftijd AOW. Het totaalbedrag aan AOW-uitkeringen gaat daardoor omlaag.
- 35** Premies verhogen: het netto-inkomen van de actieven wordt dan steeds lager.
 AOW-uitkering verlagen: degenen die geen aanvullend pensioen hebben krijgen dan een te laag inkomen om van te kunnen leven.
- 36** a $3,0 \text{ miljoen} \div 10,0 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{30,0\%}$
 b $3,9 \text{ miljoen} \div 10,2 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{38,2\%}$
 c Het percentage AOW'ers ten opzichte van het aantal werkenden stijgt. Dit betekent dat de actieven meer premie moeten betalen.
- 37** Als de arbeidsdeelname (arbeidsparticipatie) toeneemt, stijgt het aantal actieven. Als meer mensen premies en belastingen betalen, levert dat genoeg geld op om het stijgende aantal inactieven (de AOW'ers) te kunnen betalen, zonder de AOW-leeftijd te verhogen.
- 38 D**
- 39** $\text{€ } 74,6 \text{ miljard} \div \text{€ } 262,1 \text{ miljard} \times 100 = \mathbf{28,5\%}$
- 40** a Het eigen risico steeg met $\text{€ } 385 - \text{€ } 150 = \text{€ } 235$
 $\text{€ } 235 \div \text{€ } 150 \times 100 = \mathbf{156,7\% \text{ gestegen}}$.
 b Iedereen betaalt het eerste deel van de zorgkosten zelf. Zonder dit eigen risico zouden de zorgverzekeraars veel meer zorgkosten moeten vergoeden.
- 41** Bijvoorbeeld:
 - Argument voor: mensen met een hoger inkomen verdienen genoeg om wat meer zelf te betalen voor hun zorg.
 - Argument tegen: voor mensen met een laag inkomen zijn die extra kosten moeilijk op te brengen. De kans bestaat dat zij zich niet laten behandelen omdat ze de kosten niet kunnen betalen.
- 42** a Met de prijs van de zorgverzekering.

- b De meeste behandelingen in een ziekenhuis zijn al gauw duurder dan het eigen risico. De kosten daarboven worden vergoed door de verzekeraar.
- c Bijvoorbeeld:
- minder behandelingen onder de basisverzekering laten vallen;
  - het eigen risico verhogen;
  - volgend jaar korting op de premie als je dit jaar geen (of lage) zorgkosten hebt;
  - maximumtarieven vaststellen voor ziekenhuisbehandelingen, medicijnen, enz.
  - mensen meer laten betalen voor verzorging in een verpleeghuis.
- 43** a Gestegen van ongeveer € 60 miljard naar ruim € 90 miljard. Dit is ruim de helft meer, dus een stijging van ruim 50%.
- b Ouderenzorg. Bijna verdubbeld, dus een stijging van bijna 100%.
- c Dat komt door het toenemende aantal ouderen, die ook nog eens ouder worden en langere tijd zorg nodig hebben.

Samenvatting

Actieven zijn de mensen met **betaald werk**. Inactieven zijn de mensen die leven van een **uitkering**, bijvoorbeeld omdat ze werkloos of **arbeidsongeschikt zijn** zijn, of ouder zijn dan de **pensioenleeftijd**. De overheid zorgt voor **herverdeling** van inkomens door iedereen over zijn inkomen **premies** en **belastingen** te laten betalen. Met een deel van dit geld kunnen de **uitkeringen** aan de inactieven betaald worden. Er is sprake van **vergrijzing** als het aandeel ouderen in de bevolking toeneemt. Als gevolg hiervan is er veel geld nodig om de **AOW** en de **zorgkosten** te betalen.

Oefenopgaven

Oefenopgaven paragraaf 5.1

- 1 a planeconomie
b planeconomie
c vrijemarkteconomie
d planeconomie
- 2 Als de overheid bepaalt wat gemaakt worden en tegen welke prijs, zullen bedrijven achterblijven in hun ontwikkeling. Met hoogopgeleide werknemers kunnen bedrijven nieuwe producten maken en nieuwe productietechnieken toepassen en daarmee voortdurend inspelen op de vraag
- 3 *Bijvoorbeeld:*
De markt in Nederland wordt grotendeels bepaald door vraag en aanbod, maar
  - de overheid stelt het minimumloon vast;
  - de overheid bepaalt de maximumhuur voor sociale huurwoningen;
  - de overheid bepaalt welke vervoersbedrijven het openbaar vervoer mogen verzorgen;
  - heft accijns op bepaalde producten zodat de vraag ernaar minder wordt; enzovoort.
- 4 **D**
- 5 a Na privatisering zou het bedrijf dat de rechtspraak doet als doel hebben om winst te maken. Daardoor kan de zorgvuldigheid van de rechtspraak dalen.
b De rechter moet onpartijdig zijn. Als de rechtbank uit is op winst, zou de rechter gevoelig kunnen zijn voor extra betalingen door verdachten.
- 6 a Een geprivatiseerd bedrijf wil winst maken. Om dit te bereiken kan het bedrijf de prijs van drinkwater verhogen.
b Drinkwaterbedrijven gaan met elkaar concurreren (om een vergunning te krijgen om in een bepaald gebied het drinkwater te mogen leveren).
- 7 a Bijvoorbeeld eten, drinken en woonruimte.
b Als geprivatiseerde bedrijven geen concurrentie ondervinden, kunnen ze de prijzen verhogen in het nadeel van de consument.
- 8 **A**

Oefenopgaven paragraaf 5.2

- 9 **A, D en E**
- 10 a $(0,1843\% + 0,1828\% + 0,2086\% + 0,1589\% + 0,1169\%) \div 5 = \mathbf{0,1703\%}$
b $0,2086 \div 100 \times \text{€ } 188.000 = \mathbf{\text{€ } 392,17}$
c 1. Door het ozb-percentages te verhogen.
2. Door de WOZ-waarde van de woningen te verhogen.

- 11** a Als de regering bijvoorbeeld de belastingtarieven verhoogt, worden de netto-inkomens lager, waardoor de koopkracht afneemt.
 b De overheid kan:
 1. bezuinigen op de uitgaven (bijvoorbeeld minder geld voor onderwijs).
 2. de belastinginkomsten verhogen (bijvoorbeeld hogere btw-tarieven).
- 12** Het begrotingstekort wordt lager doordat de uitgaven lager zijn dan verwacht.
- 13** a Nederland: € 466 miljard ÷ 17 miljoen =
 € 466.000 miljoen ÷ 17 miljoen = **€ 27.411,76** per inwoner.
 Duitsland: € 2.760 miljard ÷ 81 miljoen =
 € 2.760.000 miljoen ÷ 81 miljoen = **€ 34.074,07** per inwoner.
 b Duitsland heeft € 34.074,07 - € 27.411,76 = € 6.662,31 meer staatsschuld per inwoner.
 Dat is € 6.662,31 ÷ € 27.411,77 × 100% = **24,3% hoger** dan in Nederland.
- 14** a Bijvoorbeeld: btw en accijns.
 b Bijvoorbeeld: inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting.
- 15** a Als de overheid de inkomstenbelasting (of loonbelasting) verhoogt, worden de netto-inkomens lager, waardoor de koopkracht daalt.
 b Als het btw-tarief omhoog gaat, stijgen de consumentenprijzen, waardoor de koopkracht daalt.
 c Bijvoorbeeld:
 - Mee eens: Je kunt zelf bepalen hoeveel je koopt. Als je minder koopt, betaal je minder indirecte belastingen. Op de directe belasting (over je inkomen) heb je geen invloed (behalve als je minder gaat verdienen).
 - Niet mee eens: Je moet van alles kopen om te kunnen leven. Over je aankopen betaal je indirecte belastingen. Je kunt wel zelf beslissen om minder te werken en minder te verdienen, waardoor je minder directe belastingen betaalt.

Oefenopgaven paragraaf 5.3

- 16** Volksverzekeringen zijn voor alle inwoners van ons land, terwijl werknemersverzekeringen alleen voor werknemers in loondienst zijn.
- 17** a Door de vergrijzing komen er meer ouderen in verhouding tot het aantal werkenden. De werkenden moeten steeds meer premie betalen om alle AOW-uitkeringen voor de ouderen te kunnen betalen.
 b 1. Mensen krijgen vanaf een hogere leeftijd AOW, waardoor er minder geld nodig is voor het totaalbedrag aan AOW-uitkeringen.
 2. Mensen werken langer door, waardoor ze ook langer premies voor de AOW betalen.
- 18** a Als je niet solliciteert, vind je geen baan. Het lijkt er dan op dat je niet wilt werken. In dat geval krijg je geen uitkering.
 b De WW is een sociale verzekering waarvan de uitkeringen worden betaald uit een 'potje' dat gevuld is met betaalde WW-premies.
 Een sociale voorziening wordt betaald met belastinggeld.
 c Bijvoorbeeld:
 - Ja, iedereen moet moeite doen om in zijn eigen inkomen te voorzien.
 - Nee, want de kans dat je dan nog ergens aangenomen wordt, wordt steeds kleiner.

19 D

- 20** Als je met iemand samenwoont, kun je bepaalde kosten delen, bijvoorbeeld de huur. Als je alleen woont, moet je alle kosten in je eentje betalen.
- 21** Werken voor het minimumloon levert je een iets hoger inkomen op dan wanneer je van een uitkering ter hoogte van het sociaal minimum moet leven. Dit stimuleert mensen met zo'n uitkering om een betaalde baan te zoeken.
- 22 A**
- 23** Bijvoorbeeld:
- In het belang van de ouderen: de meeste mensen vinden het fijner om thuis te wonen dan in een verzorgingstehuis. Met hulp die betaald wordt door de WMO wordt dit voor hen mogelijk.
  - In het belang van de overheid: de kosten voor de WMO zijn veel lager dan de kosten van opname in een verzorgingstehuis.

Oefenopgaven paragraaf 5.4

- 24** a Afname van het aantal inactieven.
b Afname van het aantal inactieven.
c Toename van het aantal actieven.
d Afname van het aantal inactieven.
- 25** Door overdracht van inkomens. Actieven betalen premies en belastingen waaruit het inkomen van inactieven wordt betaald.
- 26** Ja, mensen met hogere inkomens betalen meer belasting. Een deel van deze belastingen wordt gebruikt voor de huurtoeslag en zorgtoeslag voor mensen met een laag inkomen.
- 27** a Het aantal ouderen neemt toe, terwijl de leeftijdsgroep daaronder krimpt.
b De vergrijzing neemt na 2050 verder toe. Dat komt vooral door de afname van de jongere leeftijdsgroepen.
- 28 D**
- 29** De ouderen vormen een interessante doelgroep: het gaat om veel mensen met veel vrije tijd waarvan een groot deel een redelijk inkomen heeft. Bedrijven kunnen veel verdienen met goederen of diensten die bij deze leeftijdsgroep passen.
- 30** a Dat zorgt ervoor dat zowel mensen met een goede gezondheid als mensen met een slechte gezondheid verzekerd zijn. Allen betalen zo mee aan de zorgkosten en niemand wordt uitgesloten van zorgverlening.
b Als de kosten toenemen, moeten de premies omhoog.
c De zorgverzekeraars moeten samen met de ziekenhuizen de kosten proberen te beperken, zodat de premies niet te veel hoeven te stijgen.

Hoofdstuk 5 Rekenen

- 1** $21\% - 6\% = 15\%$ minder btw
 $0,15 \times \text{€ } 21.000 = \text{€ } 3.150$ bespaard.
- 2** Jaarlijks zijn er $52 \times 200 = 10.400$ ritten.
 De subsidie voor deze ritten bedraagt $10.400 \times \text{€ } 7 = \text{€ } 72.800$.
 De gemeente bespaart $\text{€ } 230.000 - \text{€ } 72.800 = \text{€ } 157.200$.
- 3** De groei is $0,021 \times \text{€ } 750 \text{ miljard} = \text{€ } 15,75 \text{ miljard}$.
 Het bbp wordt $\text{€ } 750 \text{ miljard} + \text{€ } 15,75 \text{ miljard} = \text{€ } 765,75 \text{ miljard}$.
- 4** De stijging is $\text{€ } 422,30 - \text{€ } 308,10 = \text{€ } 114,20$
 $\text{€ } 114,20 \div \text{€ } 308,10 \times 100 = 37,1\%$ gestegen.
- 5** $\text{€ } 7,8 \text{ miljard} = \dots\%$ van $\text{€ } 482 \text{ miljard}$
 $\text{€ } 7,8 \text{ miljard} \div \text{€ } 482 \text{ miljard} \times 100 = 1,6\%$
- 6** a $0,65 \times \text{€ } 78,4 \text{ miljard} = \text{€ } 50,96 \text{ miljard}$.
 b $0,75 \times \text{€ } 50,96 \text{ miljard} = \text{€ } 38,22 \text{ miljard}$ inkomsten uit het 21% tarief.
 21% btw = $\text{€ } 38,22 \text{ miljard}$
 20% btw = $\text{€ } 38,22 \text{ miljard} \div 21 \times 20 = \text{€ } 36,4 \text{ miljard}$
 De btw-inkomsten dalen met $\text{€ } 38,22 \text{ miljard} - \text{€ } 36,4 \text{ miljard} = \text{€ } 1,82 \text{ miljard}$
- 7** $\frac{2}{3} \times \text{€ } 24.000 = \text{€ } 16.000$ uitgaven $\rightarrow 0,21 \times \text{€ } 16.000 = \text{€ } 3.360$ btw.
 $\frac{1}{3} \times \text{€ } 24.000 = \text{€ } 8.000$ uitgaven $\rightarrow 0,06 \times \text{€ } 8.000 = \text{€ } 480$ btw.
 Aan btw betalen ze nu in totaal $\text{€ } 3.360 + \text{€ } 480 = \text{€ } 3.840$.
 Bij één tarief van 15% wordt dat $0,15 \times \text{€ } 24.000 = \text{€ } 3.600$ btw betaald.
 Dat is $\text{€ } 3.840 - \text{€ } 3.600 = \text{€ } 240$ minder btw.
- 8** $\frac{3}{4} \times \text{€ } 460 \times 0,06 = \text{€ } 20,70$ btw
 $\frac{1}{4} \times \text{€ } 460 \times 0,21 = \text{€ } 24,15$ btw
 In totaal $\text{€ } 20,70 + \text{€ } 24,15 = \text{€ } 44,85$ btw.
- 9** Daling overheidsinkomsten $0,007 \times \text{€ } 253,5 \text{ miljard} = \text{€ } 1,8 \text{ miljard}$ ($\text{€ } 1.774,5$ miljoen).
 Deze daling wordt volledig veroorzaakt door een vermindering van de aardgasbaten.
- 10** a $(17,9 + 0,6 + 9,65 =) 28,15\% \div 100 \times \text{€ } 2.890 = \text{€ } 813,54$.
 b $17,9 \div 100 \times \text{€ } 31.345 = \text{€ } 5.610,76$ per jaar
 $\text{€ } 5.610,76 \div 12 = \text{€ } 467,56$ per maand.
- 11** $75\% = \text{€ } 2.108,50$
 $100\% = \text{€ } 2,108,50 \div 75 \times 100 = \text{€ } 2.811,33$
- 12** a AOW + pensioen is $\text{€ } 1.138,15 + \text{€ } 957 = \text{€ } 2.095,15$
 $\text{€ } 3.105 - \text{€ } 2.095,15 = \text{€ } 1.009,85$ minder.
 $\text{€ } 1.009,85 \div \text{€ } 3.105 \times 100 = 32,5\%$ minder.
 b $\text{€ } 3.105 - \text{€ } 1.138,15 = \text{€ } 1.966,85$
 $\text{€ } 1.966,85 \div \text{€ } 3.105 \times 100 = 63,3\%$ minder.
- 13** a $0,70 \times \text{€ } 1.524,60 = \text{€ } 1.067,22$
 b Netto-inkomen per maand = $\text{€ } 1.067,22 - \text{€ } 94,52 = \text{€ } 972,70$
 Dit is $\text{€ } 972,70 \times 12 \div 52 = \text{€ } 224,47$ per week.

14 D $3 \times \text{€ } 168,83 \times 3 = \text{€ } 506,49$ per kwartaal
Dit is $\text{€ } 232,71 + \text{€ } 273,78$.

15 1957: $740.000 \div \text{€ } 11.000.000 \times 100 = 6,7\%$
2017: $3 \text{ miljoen} \div 17 \text{ miljoen} \times 100 = 17,6\%$.
In 2017 zijn er in verhouding de meeste AOW'ers.

16 a Premies: $13,3 \text{ miljoen} \times \text{€ } 112,50 \times 12 = \text{€ } 17.955 \text{ miljoen per jaar}$
Zorgkosten: $\text{€ } 95 \text{ miljard} = \text{€ } 95.000 \text{ miljoen per jaar}$
 $\text{€ } 17.955 \text{ miljoen} \div \text{€ } 95.000 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{18,9\%}$

b $\text{€ } 95 \text{ miljard} \div 13,3 \text{ miljoen} = \text{€ } 95.000 \text{ miljoen} \div 13,3 \text{ miljoen} = \text{€ } 7.142,86 \text{ per jaar}$
 $\text{€ } 7.142,86 \div 12 = \mathbf{\text{€ } 595,24}$ premie per maand

Hoofdstuk 5 Examentraining

Collectieve uitgaven

- 1 (1) instellingen voor de sociale zekerheid.
(2) lagere overheden.
- 2 40% = € 260 miljard
100% = € 260 ÷ 40 × 100 = **€ 650 miljard.**
- 3 **C**
- 4 **D**
- 5 *Bijvoorbeeld:*
  - Een particulier bedrijf wil winst maken. Hierdoor kan de prijs omhoog gaan.
  - Reclame/promotie leidt tot extra kosten en dus tot prijsstijging.
- 6 Door de privatisering kan er concurrentie komen. Door te concurreren kunnen de prijzen gaan dalen.

Vergrijzing: bedreiging of kans?

- 7 **A**
- 8 *Bijvoorbeeld:*
  - uitgaven voor de gezondheidszorg
  - uitgaven voor verzorgings- en verpleegtehuizen.
- 9 *Bijvoorbeeld:*
  - Kinderbijslag: er komen in verhouding minder kinderen.
  - Onderwijs: er komen in verhouding minder kinderen.
  - Werkloosheidsuitkeringen: ouderen in de AOW krijgen geen werkloosheidsuitkeringen meer.

Karin en Rainier krijgen een kind

- 10 $6 \times 4 \times € 194,99 =$ **€ 4.679,76**
- 11 Kosten per kind in % van het besteedbaar inkomen:
Bij 1 kind: 17% van het besteedbaar inkomen.
Bij 2 kinderen: $26\% \div 2 = 13\%$ van het besteedbaar inkomen.
Bij 3 kinderen: $33\% \div 3 = 11\%$ van het besteedbaar inkomen.
Bij 4 kinderen: $40\% \div 4 = 10\%$ van het besteedbaar inkomen.
- 12 Ze maken dan meer gebruik van elektra, gas, water, enz.
- 13 Voorbeeld van een juist argument voor de mening van Tineke:
  - De overheid wil dat iedereen blijft werken als er kinderen komen. Dit moet je dus niet minder aantrekkelijk maken als je meer gaat verdienen.Voorbeeld van een juist argument voor de mening van Karin:
  - Met een hoog inkomen zijn de kosten makkelijker te dragen dan met een laag inkomen, dan heb je minder toeslag nodig.

14 *Bijvoorbeeld:*

- De werkgever denkt dat het voor een werknemer niet motiverend is als hij een lager salaris in het vooruitzicht heeft aan het eind van zijn carrière, waardoor er geen prikkel ontstaat om erg zijn best te doen.
- Een werkgever wil niet een hoog salaris betalen aan een werknemer met weinig ervaring.